

Sakņu trupes ierobežošana mežaudzēs – jaunākās atziņas un nākotnes izaicinājumi

Tālis Gaitnieks
Natālija Arhipova
Indulis Brauners
Lauma Brūna
Jānis Donis
Kristīne Kenigsvalde

Dārta Kļaviņa
Kari Korhonen (Somija)
Vizma Nikolajeva
Dace Saulīte
Rimvys Vasaitis (Zviedrija)
Astra Zaļuma

Sakņu trupes izraisītie ekonomiskie zaudējumi

500 -790 milj. eiro

Sakņu piepe – *Heterobasidion* spp.

Heterobasidion annosum s.s.

Heterobasidion parviporum

Sakņu piepes (*Heterobasidion spp.*) izraisītie ekonomiskie zaudējumi Latvijā 1070 eiro/ha (4285 eiro/ha)

23% trupējušu egļu –

Trupes izplatības augstums stumbrā = 6,9 m

Ar sakņu piepi inficēta egle

H.annosum augl kermen i

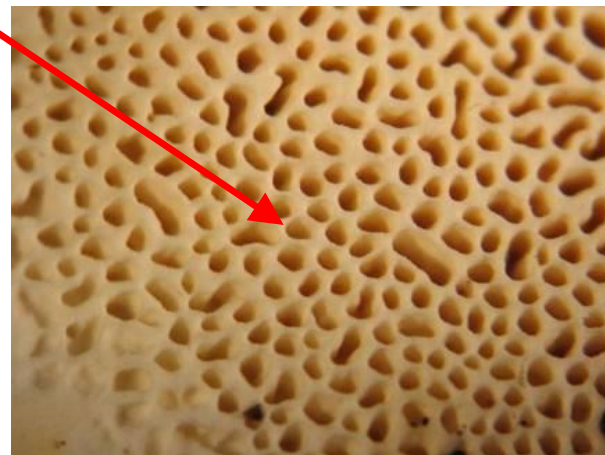

H. annosum sporu infekcija

Sporu skaits uz dm² 24h :

Zem auglķermeņa	29,6 milj.
10m	44400
30m	4800
70m	840
100m	408

Heterobasidion annosum augļķermeņu satopamība uz mežizstrādes atliekām

Heterobasidion annosum

Heterobasidion annosum augļķermeņu satopamība uz mežizstrādes atliekām

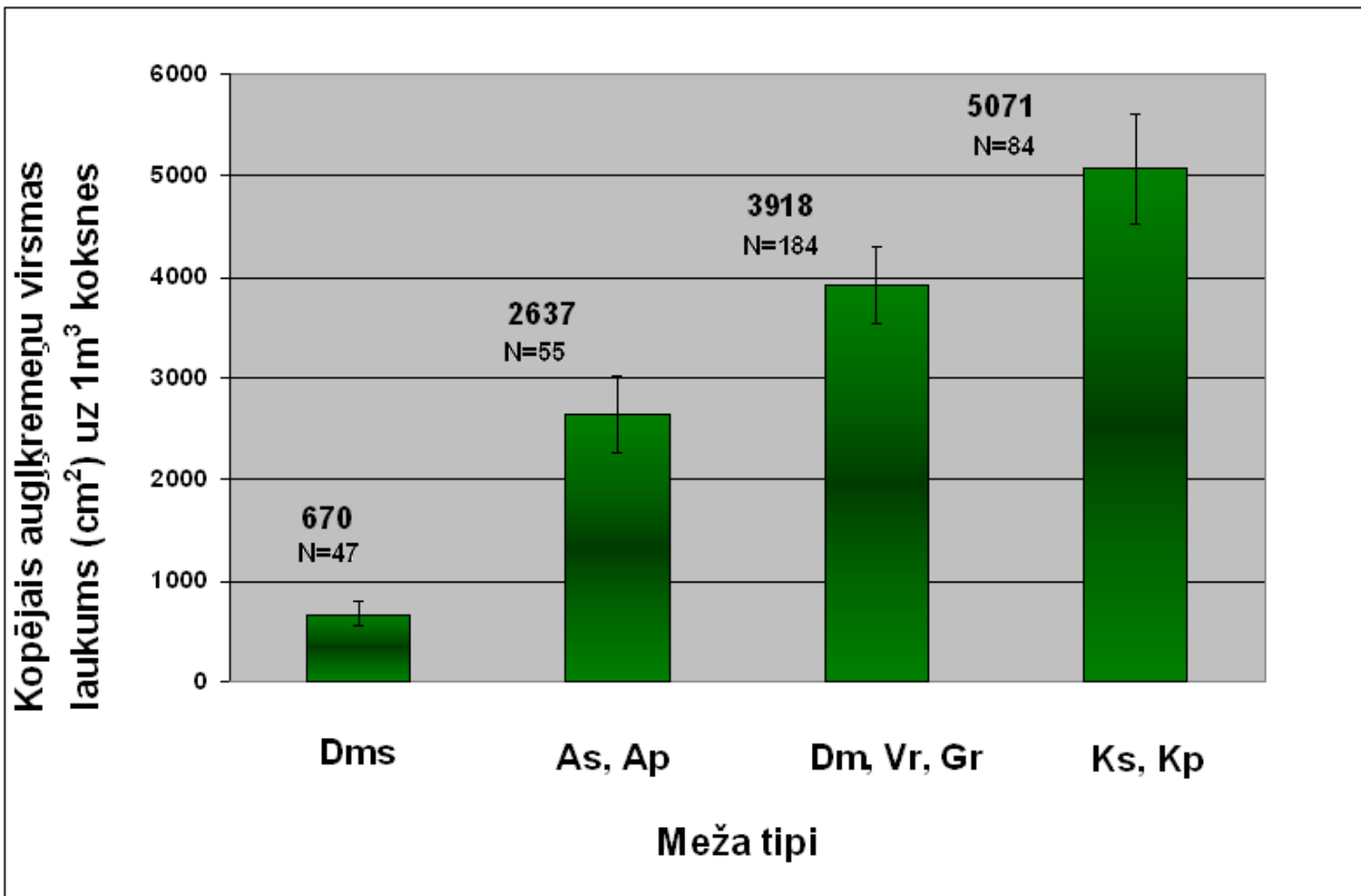
H. annosum augļķermeņu attīstība (2005 – 2011)

Meža pētīšanas stacijas Kalsnavas mežu novads
(Kp meža tips)

Kopējais *H.annosum* augļķermeņu laukums (cm²) uz 1 m³ mežizstrādes atlieku

H. annosum augļķermeņu attīstība uz trupējušiem, izgāztiem kokiem

Jauno, aktīvi sporulējošo augļķermeņu laukums uz koka saknēm 420 cm², uz stumbra 817 cm²

Meža tips – Damaksnis

Kopējā augļķermeņu virsma uz stumbra 1722 cm²

Kopējā augļķermeņu virsma uz saknēm 1106 cm²

H. annosum sastopamība uz ļoti stipri sadalījušās koksnes

H. annosum sastopamība uz trupējušiem egļu celmiem

1.7 dm²

3.4 dm²

Jauno, aktīvi sporulējošo augļķermeņu laukums

Sakņu piepes augļķermeņi uz trupējušiem celmiem

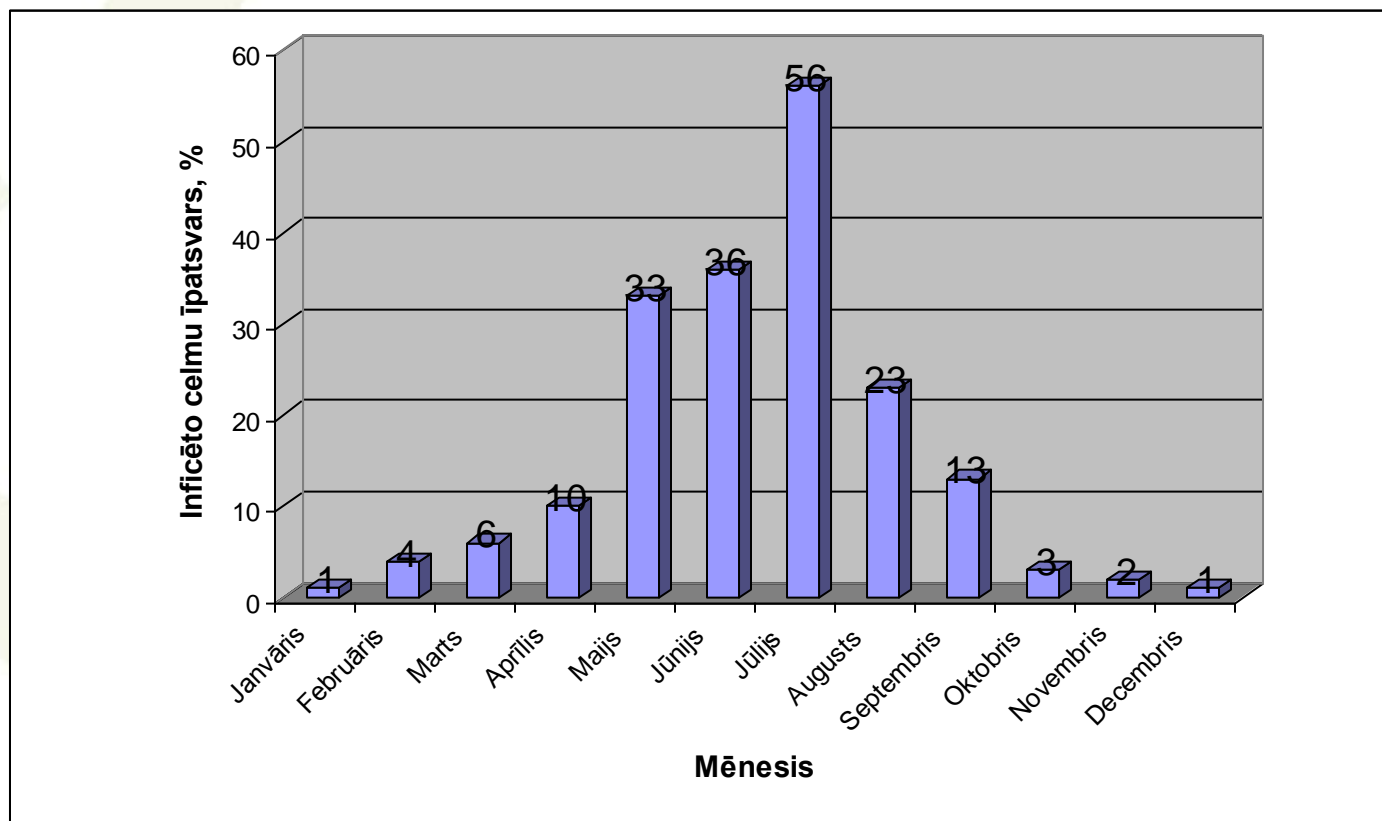

Izstrādāti priekšlikumi Ministru kabineta noteikumu projektam par meža aizsardzību 7. Lai ierobežotu sakņu trupi izraisošās sēnes *Heterobasidion annosum* s.l. (Sakņu piepe) izplatību, cērtot kokus rekomendēts: 7.1. no meža izvākt zaļu trupējušu egles koksni (izgāztas, laužtas egles, lielu dimensiju ciršanas atliekas (diametrs 10 - 50cm)).

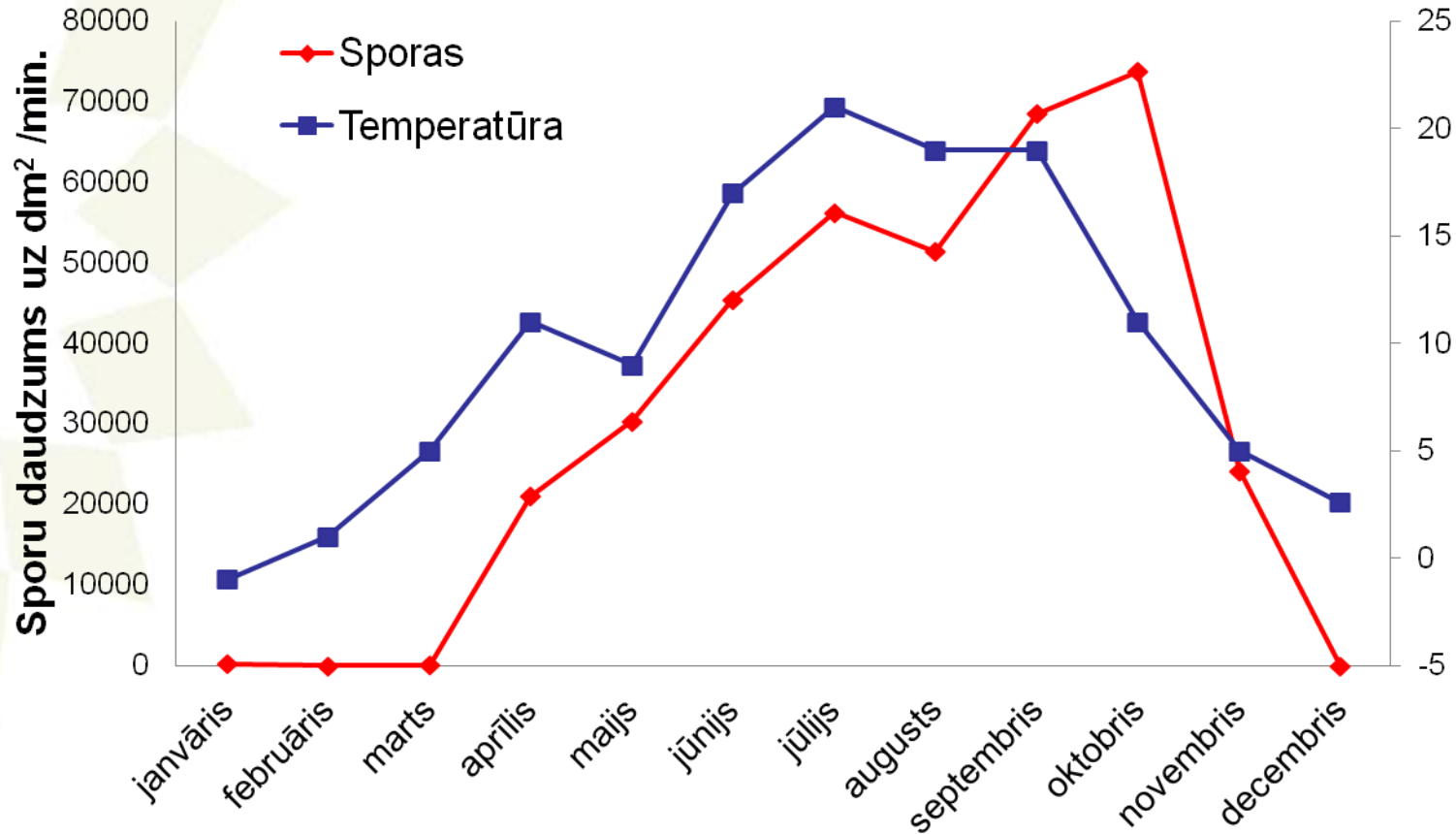

Celmu inficētība ar sakņu pieepes sporām

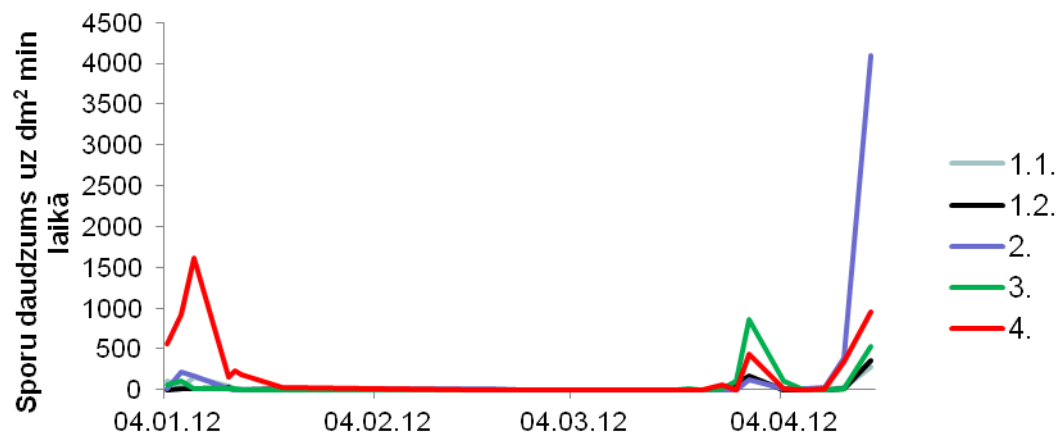

Sakņu piepes auglķermeņu sporulācijas dinamika

Lielā pergamentsēne

Phlebiopsis gigantea (Fr.) Jül.

Liela pergamentsēne – *Phlebiopsis gigantea*

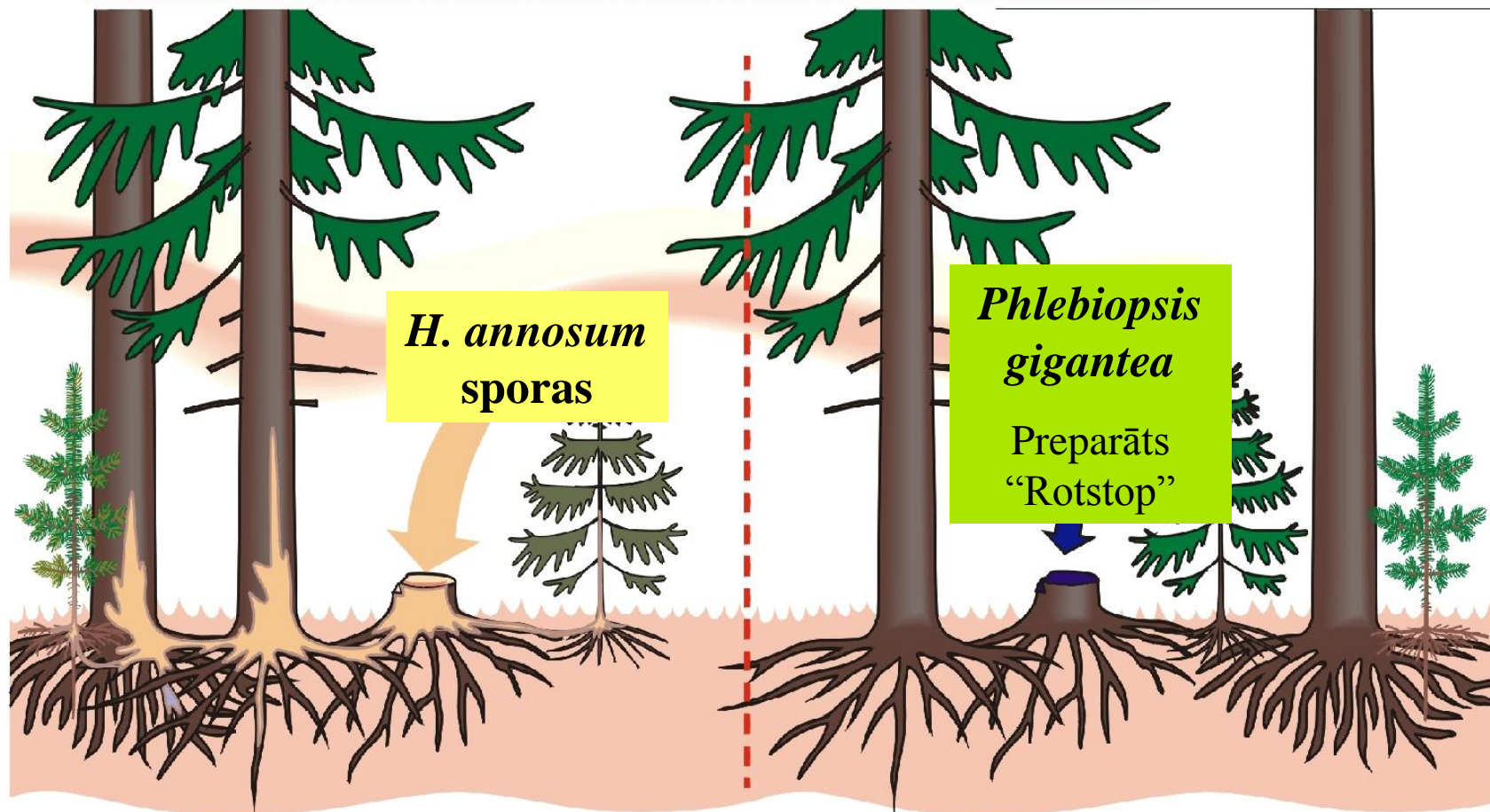

Lielā pergamentsēne – *Phlebiopsis gigantea*

Sakņu piepes izplatība un kontrole

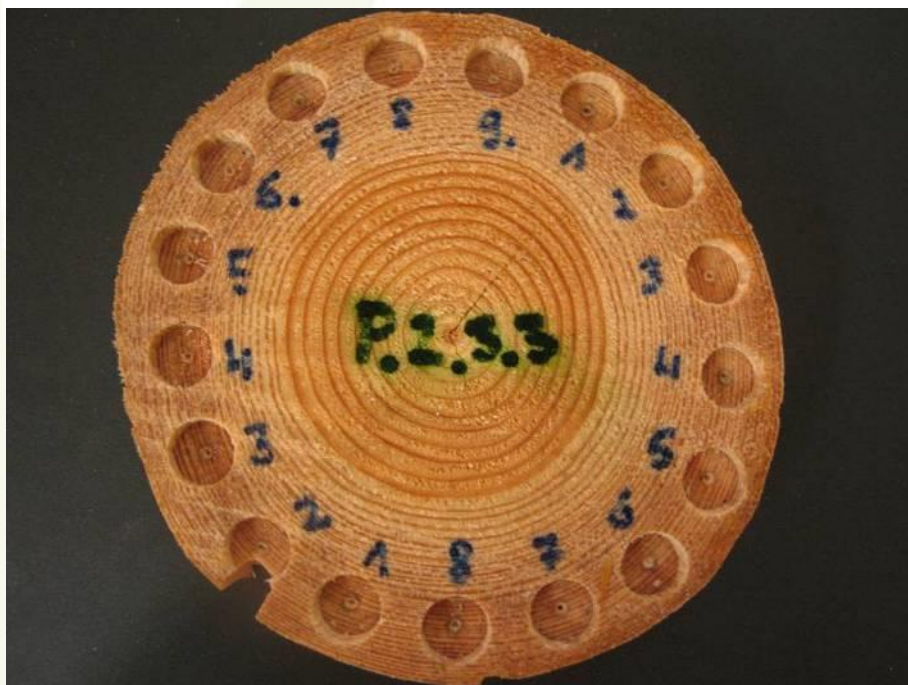

P.gigantea krāsojums

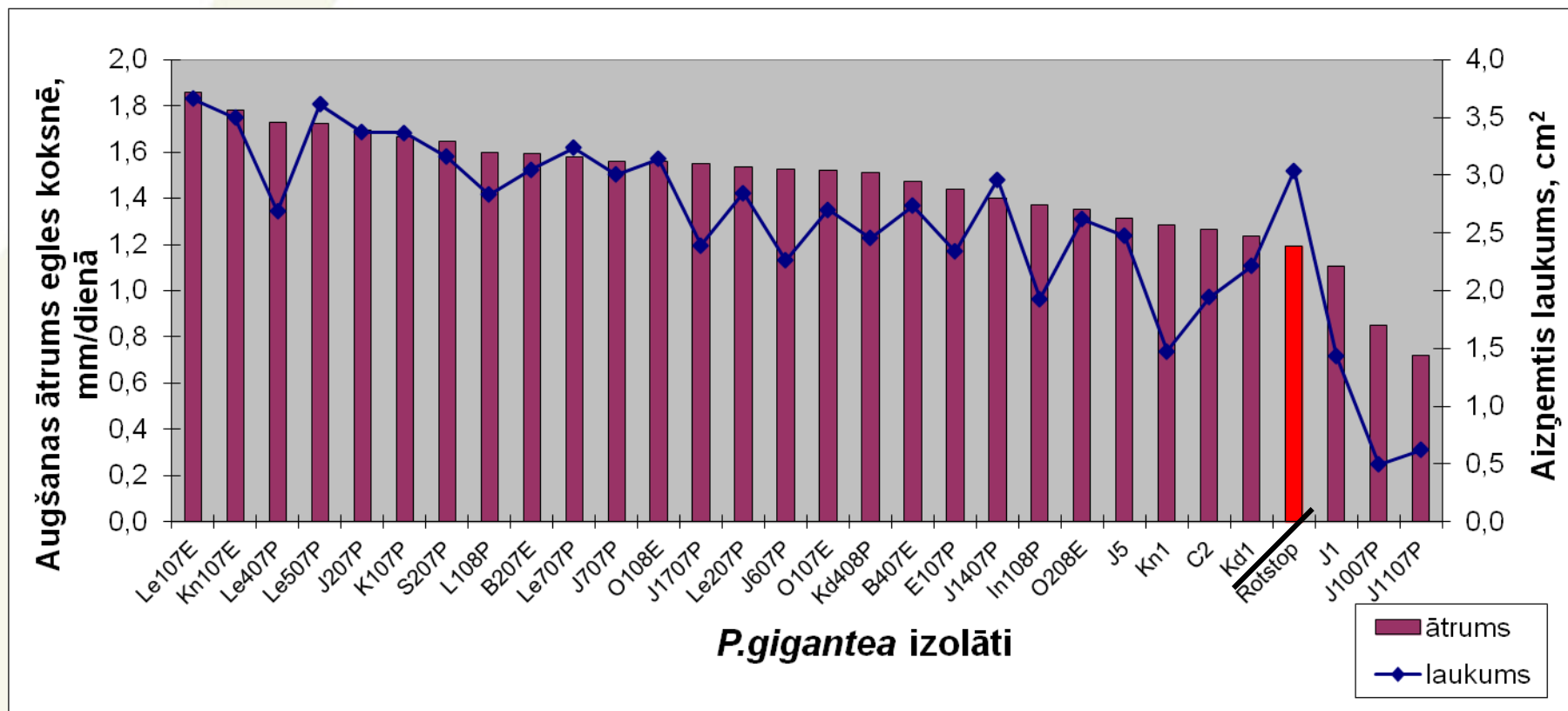

Metodika *P.gigantea* augšanas ātruma salīdzināšanai

P.gigantea augšanas ātrums

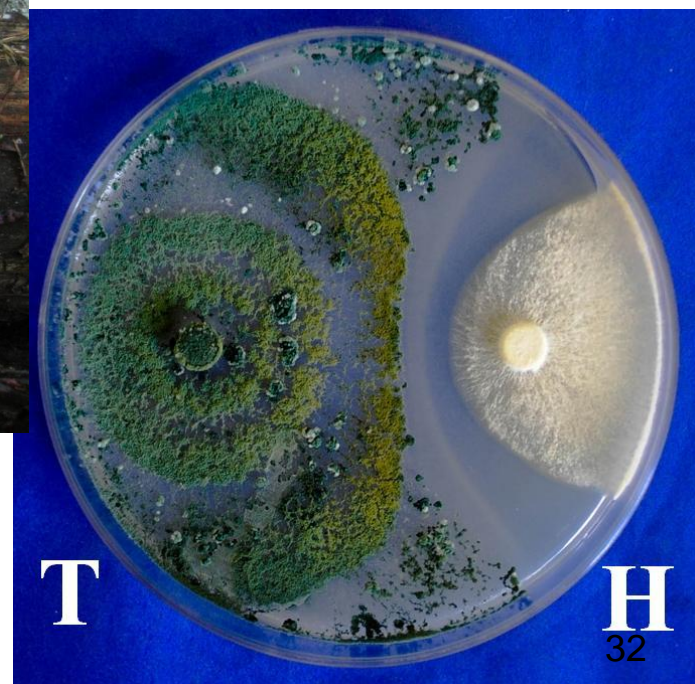
Trichoderma spp.

21°C

15°C

4°C

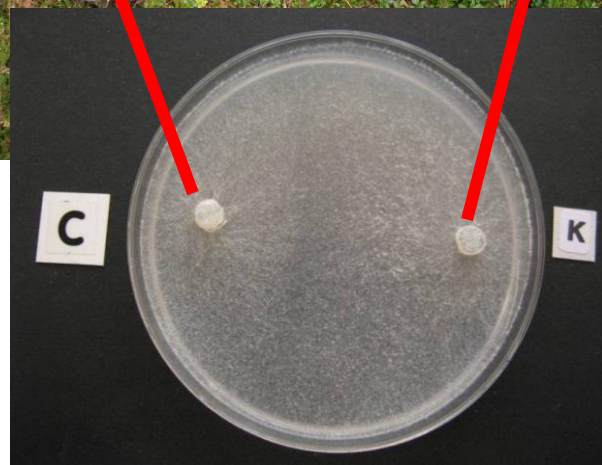

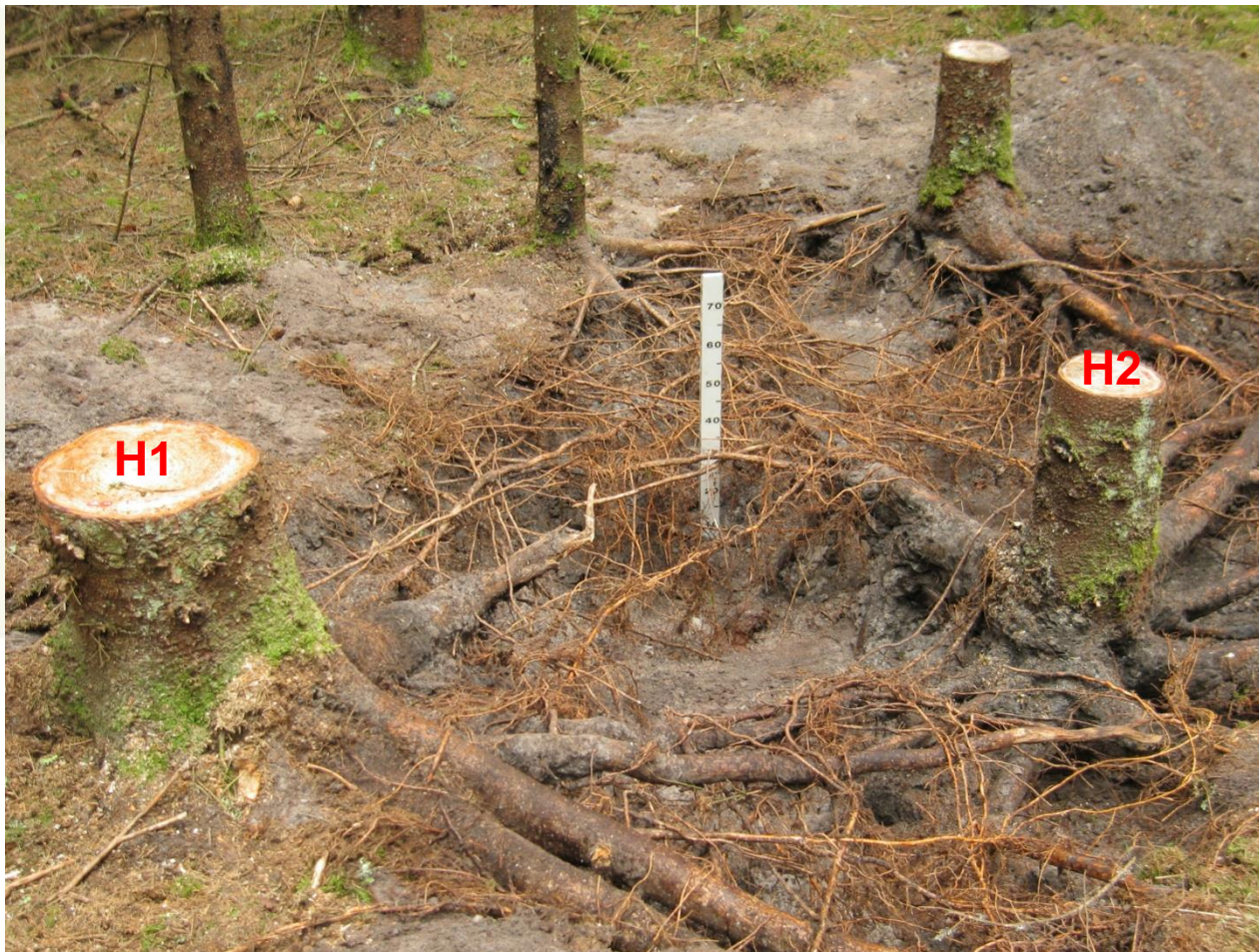
As, E, 45 g.

Minerālaugsne

Kūdras augsne

Kūdras augsne

H.annosum genotipu sastopamības novērtējums priežu brīvapputes pēcnācēju stādījumos

10536 koki

421 nozāģētas ripas

166 ar *H.annosum*
inficētas ripas

145 izolāti

39 genotipi

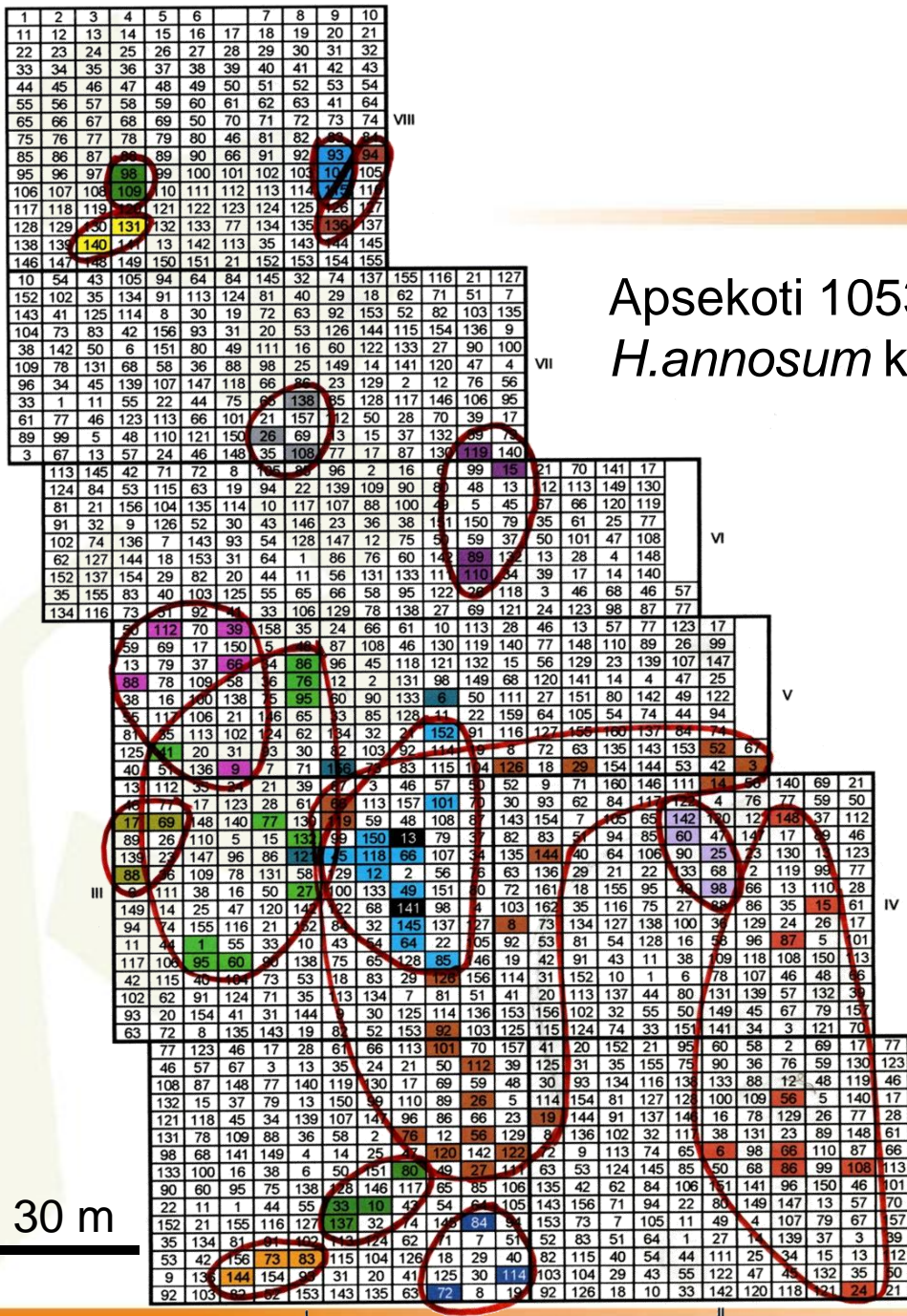
1 mm

H. annosum genotipu salīdzinājums

Apsekoti 10536 koki; 421 koksnes paraugi;
H.annosum konstatēts 166 koksnes paraugos

Jaunjelgava, Mazsalaca

39 *H.annosum* genotipi

88% sakņu kontakti, 12% sporu infekcija

 - genotipu robežas

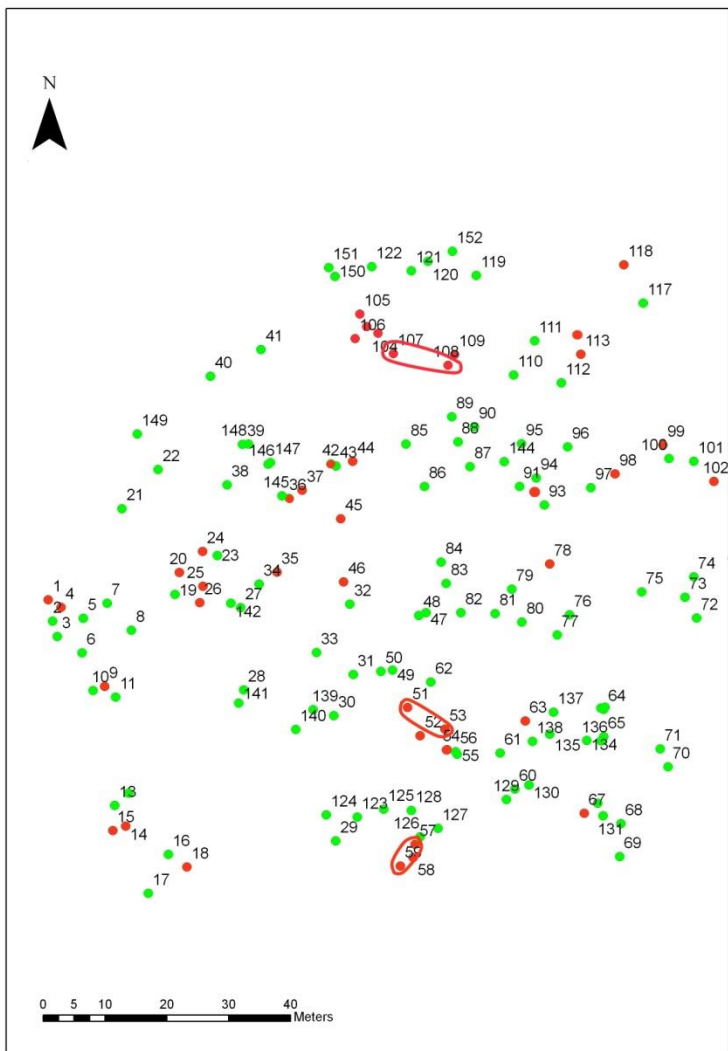
Celmu izstrādes eksperiments

Celmu izstrāde

Bioenerģija

Meža
atjaunošana

Heterobasidion,
Armillaria sp.

Sēņu bioloģiskā
daudzveidība

Kukaiņu
bojājumi

H. annosum augļķermeņu attīstība uz zāgējuma virsmas

Heterobasidion micēlija attīstība trupējušos sakņu fragmentos, kas izvietoti blakus egļu stādiem

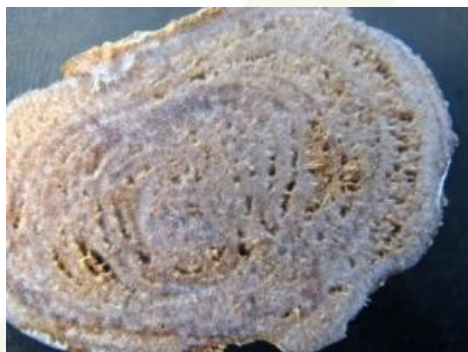

Sakņu diametrs: 1 – 15 cm

Sakņu fragmentu garums: 10 – 20 cm

Pēc 6 gadiem *Heterobasidion* micēlijs izolēts no 20% sakņu fragmentu un uz 8% sakņu konstatēti sēnes augļķermeņi.

Dzīvotspējīgs *Heterobasidion* micēlijs konstatēts arī 1,5 cm resnos sakņu gabalos, un šie sakņu fragmenti var inficēt tuvu augošos stādus.

Pirmie inficētie egļu stādi konstatēti pēc 4,5 gadiem.

No 174 analizētajiem egļu stādiem, kas vecāki par 4,5 gadiem, 4,6 % bija inficēti ar sakņu piepi.

Dažādu koku sugu rezistence pret *H. annosum* infekciju

Priede, egle, bērzs, melnalksnis, osis, ozols, baltalksnis, apse, lapegle.

40 koki (20 S grupa + 20 P grupa)

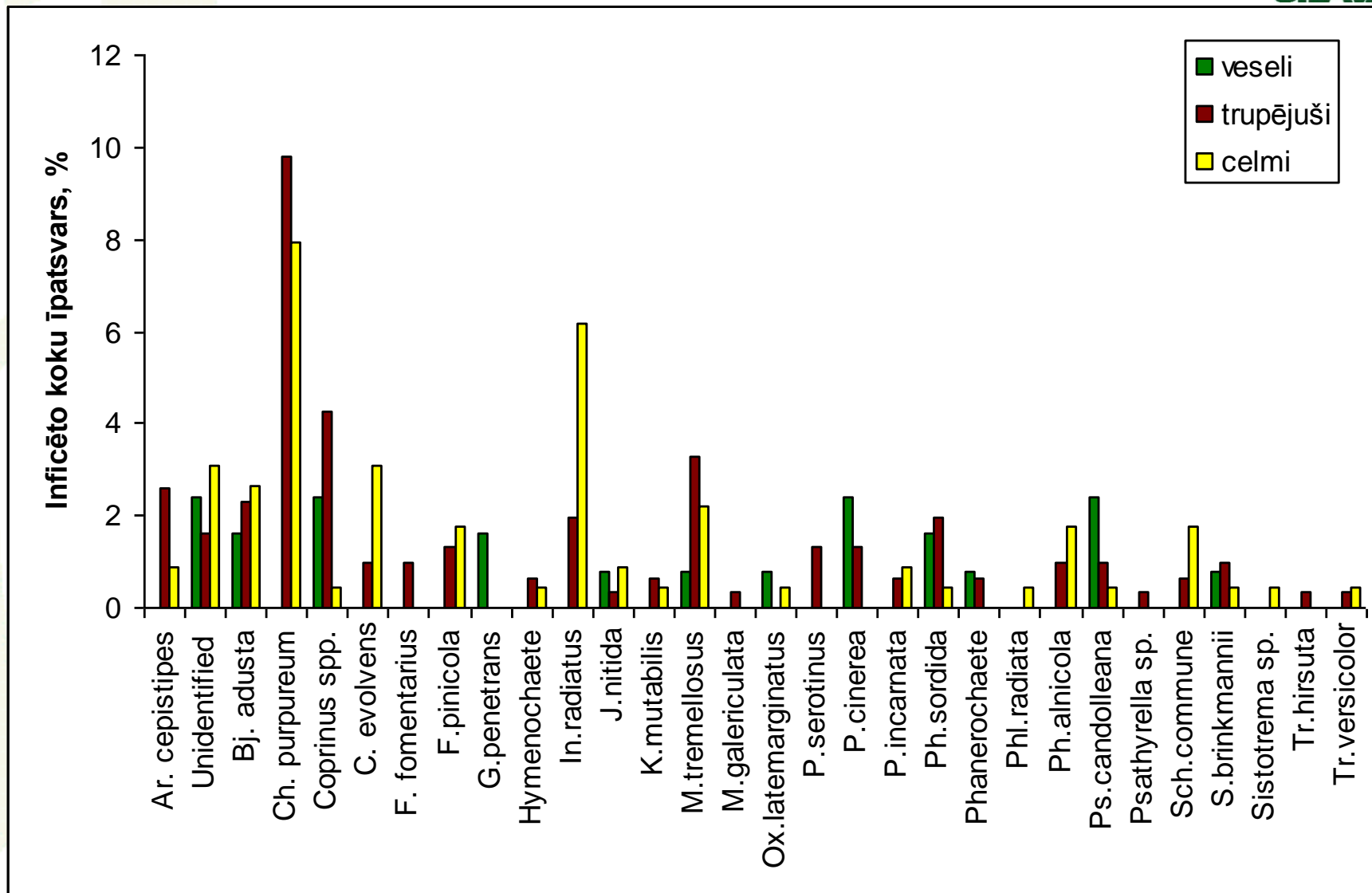

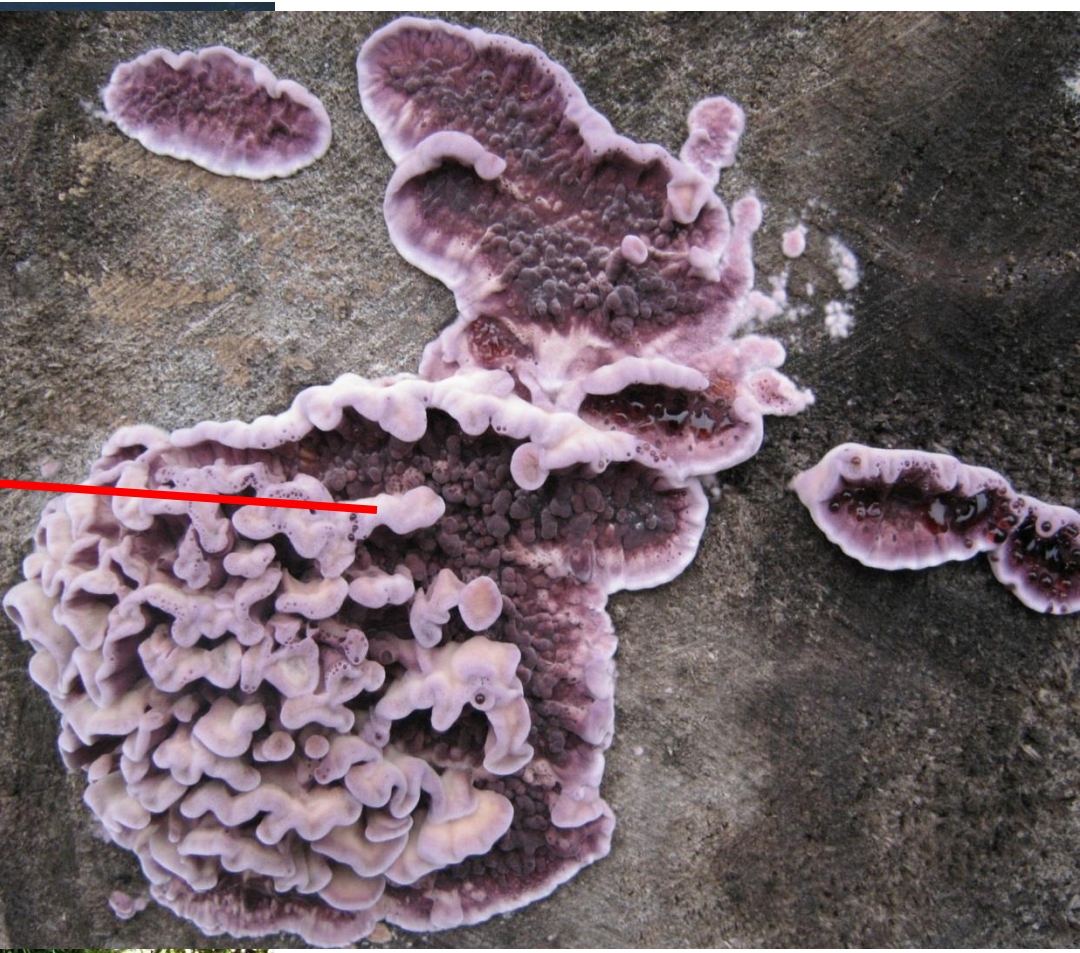

Bazīdijsēņu sastopamība baltalkšņu koksņē

- Violetā sīkpiepe
Chondrostereum purpureum

- Bumbuļkāta celmene
Armillaria cepistipes

Skujkoku rezistences novērtējums pret *H. annosum* – mākslīgās inficēšanas eksperiments

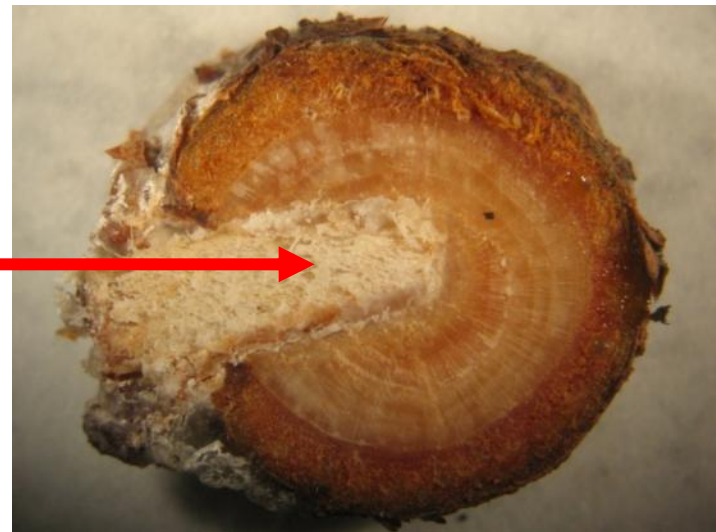
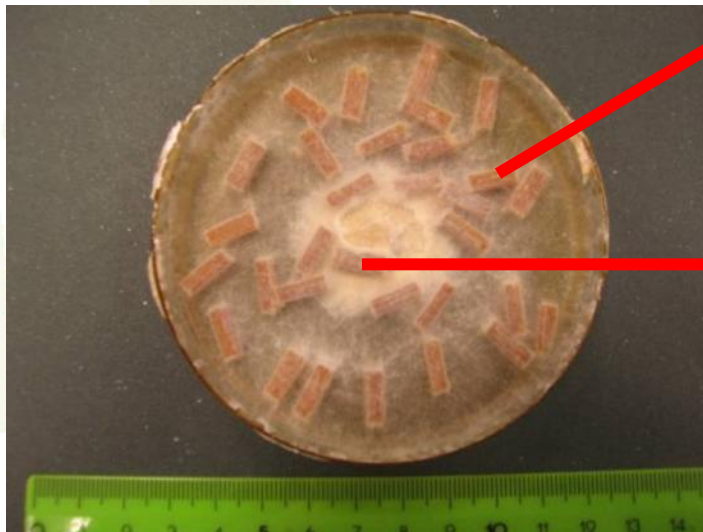

Picea abies
6 proveniences

Pinus sylvestris
5 proveniences

H. annosum inficēšana

4 mm

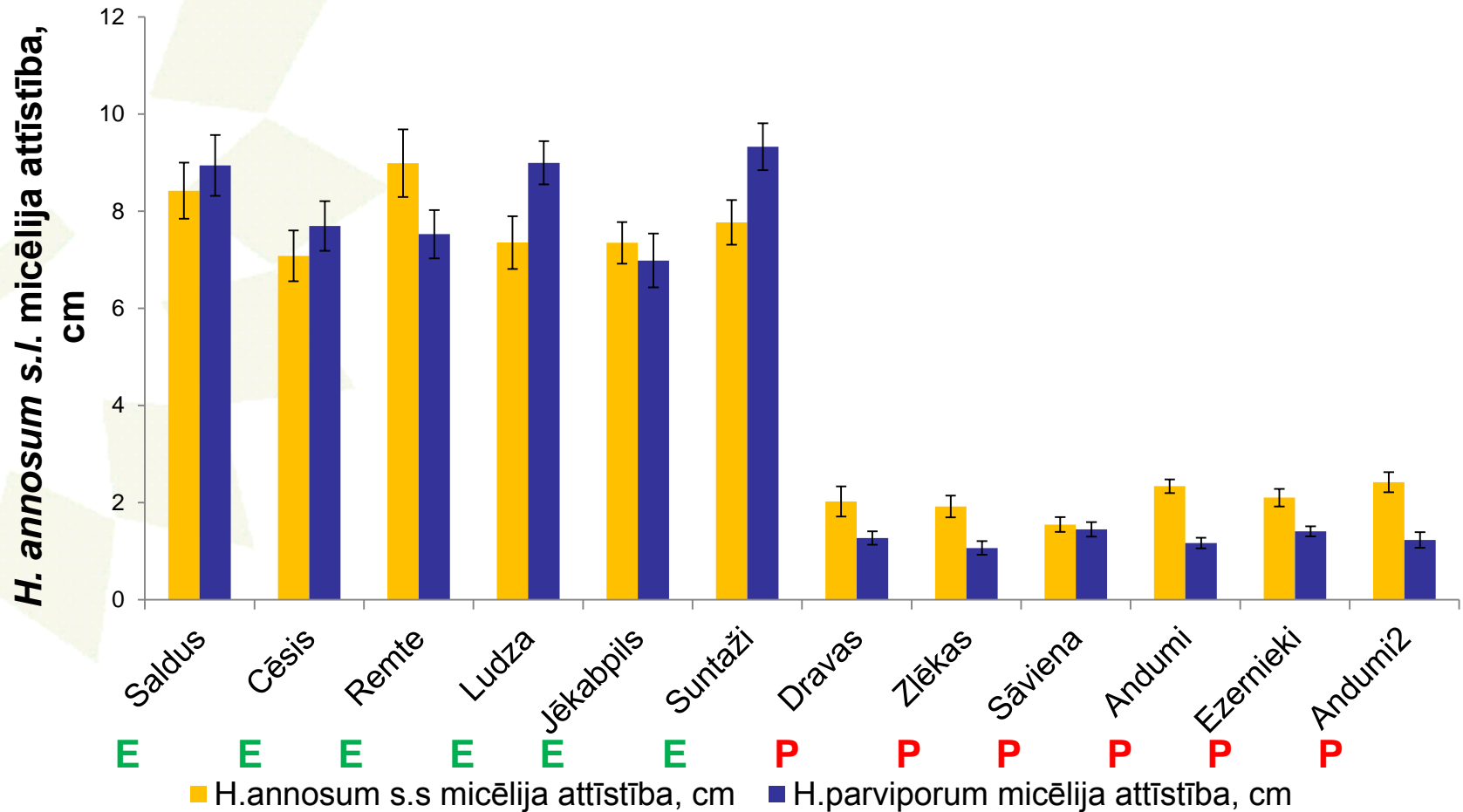
Materiāla sagatavošana

23400 paraugi

H. annosum s.l. micēlija attīstība priežu un egļu stādos

Maza diametra celmu inficēšanās ar *H. annosum*

- 13 jaunaudzes. Platība 0.7 – 4.7 ha. Vecums 12 – 40 gadi.
- Sastāva kopšana pirms 1.5 mēn – 5 gadiem

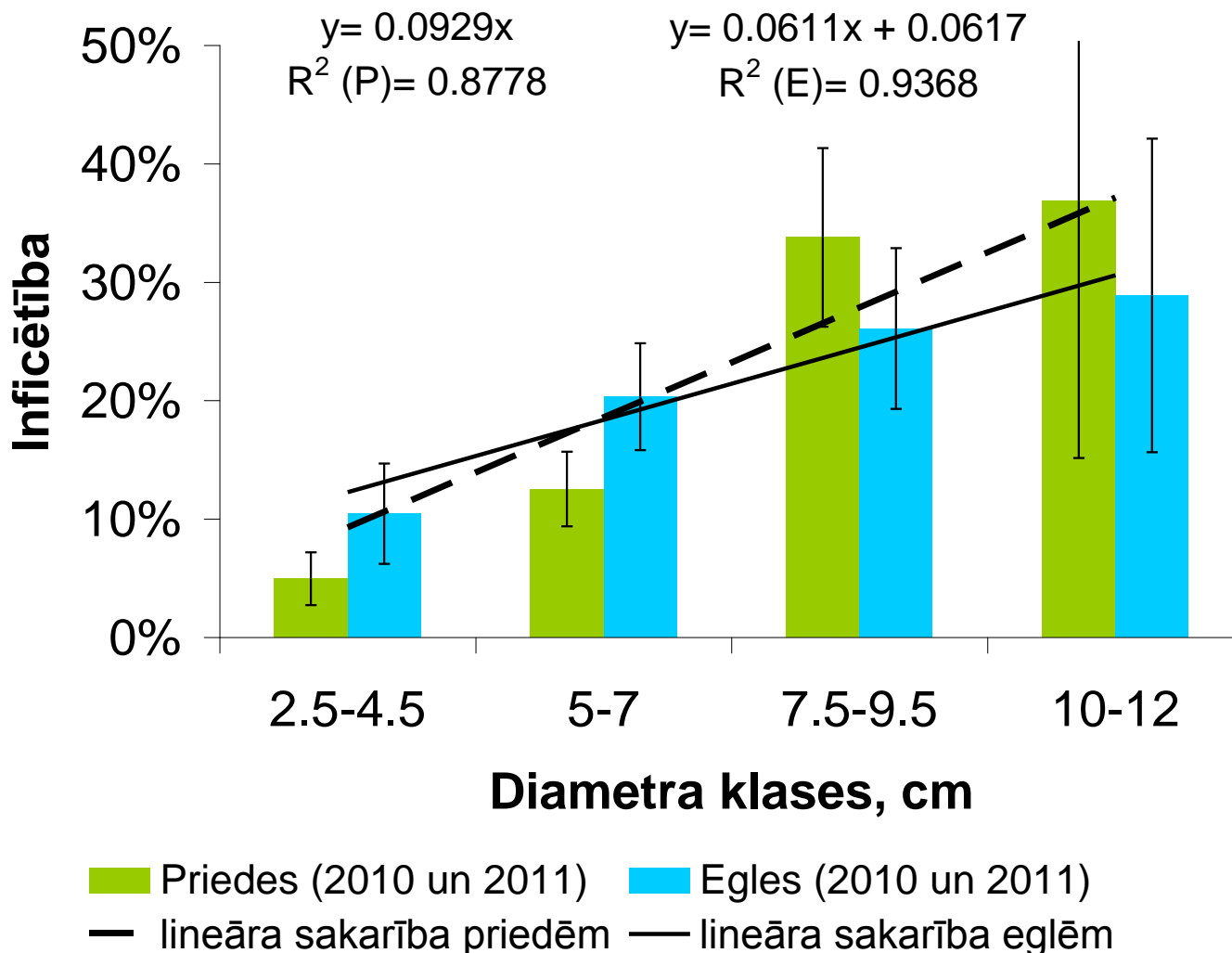
**267 (16%)
inficētu celmu**

Gads	Egles	Priedes	Kopā
2010	357	665	1022
2011	355	291	646
2010/ 2011	712	956	1668

Celmu inficētība atkarībā no diametra

* $p < 0.05$ (priedēm $p = 0.0385$, eglēm $p = 0.0321$)

Stereum sanguinolentum

Armillaria sp.

Heterobasidion sp.

Celmene *Armillaria* spp.

Parastā apmalpiepe *Fomitopsis* *pinicola*

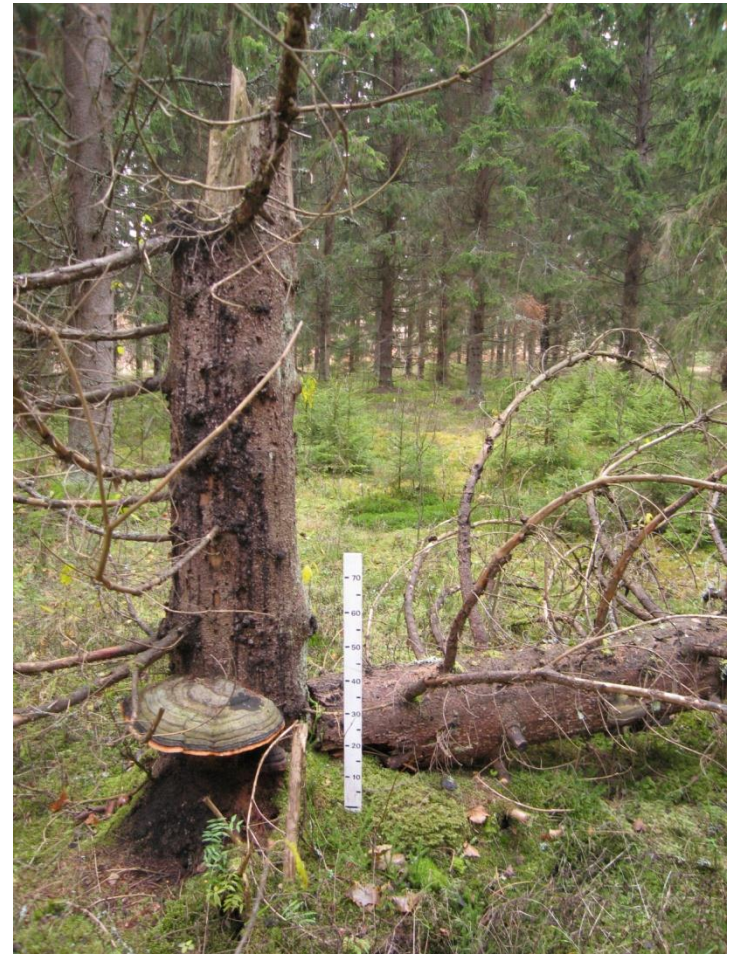
Ar *F. pinicola* inficēta egļu audze

Paldies par uzmanību!

